

Gunnar Ekelöf

ISAKSON OCH GALLÉN

För en någorlunda trägen utställningsbesökare händer det trots allt sällan att han ställs inför något som han i dess helhet kan möta med en oreserverad och hel sympati. Konst är ju så ofta konstnärens egen fordran på eller vädjan till den omgivande mänskligheten, så sällan hans fordran på sig själv, hans obönhörliga, av inre nödvändighet framtvingna synpunkt på verkligheten. Att se Karl Isakson på Färg och Form var en befrielse från all vanlig pretention på förståelse. Isaksons konst är ensam, självklar och nödvändig: den varken fordrar att man skall ge den en mening eller vägrar att ge en sin mening, den tar och ger helt enkelt och är uppriskande på samma gång som den är djup och buren av lidelse. Att konfronteras med en sådan renhet, en sådan frihet från bitankar är — för att låna ord från en konstnärsvän — i bokstavlig mening »som att tvätta ögonen».

Karl Isakson, så relativt föga känd i Stockholm, har denna vår representerats av tvenne utställningar. Den första, på Svensk-Franska Konstgalleriet, föreföll sovrat till en större grad av dämpad harmoni. Där fanns också flera ungdomssaker och flera av de om Aguéli påminnande blonda landskapen. Den senare, på Färg och Form, tycktes ge hans konst i dess vitala kraft, i dess ständiga återvändande till en förnyad, allt allvarligare prövning av den konstnärliga verklighetshalten hos varje motiv. Den omfattade också endast den sista tioårsperioden av hans levnad och kulminerade i några av dessa underbara evangeliska målningar som han så ängsligt dolde för främmande ögon och som — fastän skissartade — bildar slutpunkten i en fullt logisk utveckling.

I motsats till så många andra av samtidens experimentatörer och nydanare var Karl Isakson en mystiker för vilken all sanningsträvan och all ihärdig omprövning ytterst gällde vinnandet av en helhetssyn. Cézanne förde vidare mot en analytisk kubism och mot 1910- och 20-talens tvivelsjuka

omprövning av alla värden. Hos Isakson förvandlades de Cézanneska impulserna genom en stark personlighets omformning till en strävan mot syntes. Att Isakson på det starkaste upplevt de tvivel och den sjukdom som kring världskriget splittade konsten är utan tvivel uppenbart. Att han emellertid i den rena, konstnärligt konfessionslösa religiositeten förmått finna sin väg ur denna sjukdom, däri ligger hans hemlighet och hans storhet. Hos honom tycks former och färger, även i de någon gång ytmässigt dekorativa stillebenskisserna, genom ljuset vilja smälta samman till en mystisk enhet som självklart pekar vidare mot någonting bortom tingen.

I samband med Finlandsveckan öppnades i Liljevalchs Konsthall en utställning av Akseli Gallén-Kallela, vilken på det hela taget torde vara samma som för ett år sedan visades i Helsingfors Konsthall. Den utgörs till största delen av efterlämnade saker i familjens ägo och det är av ett givet intresse att ta del av dem, i synnerhet som de varit föga utställda. Man kunde dock ha önskat ett mera sovrat och representativt urval i och för detta tillfälle. Det råder ju inte någon som helst tvekan om att Gallén-Kallela är en av våra största nordiska målare. Av utställningen på Liljevalchs framgår detta inte så tydligt som man skulle önska. De monumentala verken från olika perioder saknas till stor del eller företrädas av skisser och studier som ofta ger en falsk bild av vad konstnären ytterst har velat. Sålunda är den definitiva versionen av Ainomyten (på Atheneum i H:fors) långtifrån så söt och osmält som den här utställda versionen av triptykens mittbild. Dessutom är utställningsmaterialet utblan-

KARL ISAKSON: DAM I SVART KLÄNNING

dat med palettskrap som gärna kunde fått vila. Framför allt saknar man några av de representativaste realistiska folkskildringarna, bastubilderna, stuginteriörerna.

Gallén tycks ha hört till det slagets människor som måst förena innerlig, nästan vek känslighet med tvånget att leva och verka i en stor och praktfull rustning, under trycket av höga och tunga ideal. Han förkroppsligar på detta sätt ett ungt folks, ett ynglingafolks frihets- och storhetsdröm, ofta överspänd, ofta överkänslig för strömningar och konstnärlig smitta (framför allt har hans konst blivit lidande på intryck från den tyska symbolismen). Hans konstnärsskap bör givet ses mot tidens bakgrund, mer än andra konstnärsskap. Det är frapperande, nästan rörande att på denna utställning se hur han kämpat med de stora formaten, driven av sin järnhårda ambition och ofta utan att lyckas föra dem ända till målet, medan han däremot i ett ögonblick av innerlig ingivelse, i en teckning eller en miniatyrartad studie, med enkla, direkta ord får sagt vad han velat ha sagt. Genom hela hans liv förnimmar man denna ojämna kamp mellan nordisk vekhet och dunkel sisu, mellan behovet av lugn och innerlighet och tvånget till självhävdelse, trots och energisk kamp. Kanhända det bästa — och i varje fall det renaste — han givit oss stammar just från dessa mellanstunder när hans anspråk på sig själv som tolken för en nation fått vika för ett anspråklöst men personligt lugn.

Vad de på denna utställning visade konstnärstroféerna från exotiska länder beträffar förefaller det mig som om kritiken med en viss orätt skurit Mexikosakerna över en kant med de afrikanska, vilka senare ofta tangerar turistreklamens kolorit.